

Milorad Golijan – sveštenik koji je bio i ostao čovjek

Junaštvo je kada čovjek brani sebe od drugoga

Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Udruženje BH novinari uradili su zajednički projekat *Živjeti zajedno*, koji se bavi temama rata na prostorima bivše Jugoslavije kroz pozitivne ljudske priče koje pokazuju da je i poslije svega suživot moguć. U sklopu projekta bit će urađeno pet dokumentarnih filmova i 10 tekstova, koje *Dani* objavljuju kao medijski partner u BiH

Piše: **Maja Ledenac (Novi Sad)**

...jer, kako je Golijan citirao Marka Miljanova, junaštvo je kada čovek brani sebe od drugoga, a čojstvo kada druge brani od sebe.

“Najteže godine života, dramatične i gorke godine, desile su se u Vlasenici, gde je 1992. godine počeo rat u kojem sam se našao kao u mutnom vrtlogu. Slike su mi još u sećanju. Kada je sva ta vojska prolazila gradom u pijanstvu, vici i pucnjavi, vrlo brzo sam u razgovoru s njima shvatio da je autoritet, koji sam izgrađivao prethodnih godina radeći u tom gradu kao sveštenik, poljuljan već u prvim danima rata. Da autoriteta više nemam, najbolje se pokazalo kada sam uzeo dvojicu imama iz džamije, jer su se zatvorili, bojali su se za svoj život, i dao im reč da ću izdejstvovati propusnice za njih kako bi mogli da izađu na muslimansku teritoriju. Nadležni su me primili hladno...”, sa gorčinom u glasu priseća se početka

Pravoslavna crkva u Vlasenici

rata u Bosni i Hercegovini tadašnji sveštenik Srpske pravoslavne crkve (SPC) u Vlasenici, a danas penzionisani prota, Milorad Golijan.

Prema popisu stanovništva u bivšoj Jugoslaviji 1991. godine, u Vlasenici i okolini tada je živelo nešto više od 30.000 stanovnika, među kojima oko 60 odsto Muslimana, a ostatak su bili Srbi. Golijan potiče iz ovih krajeva, rođen je u Žeravici kod Han Pijeska i ni sam sebi ne može danas da objasni kako je moguće da, svega godinu dana kasnije, u ovom delu Bosne više nije živio gotovo ni jedan Musliman. Mrtvi ili proterani, oni su nestali, a Golijan pamti predratne “komšijske i korektne odnose”.

Drugi ljudi u Vlasenici

Tragedija Vlasenice i svih njenih meštana počela je 21. aprila 1992. godine, kada je JNA, odnosno pripadnici Novosadskog korpusa, opkolila grad, razoružala narod, otpočela hapšenja. Posle rata je otkriven i logor Sušica,

Munib
Ahmetović

svega nekoliko kilometara od centra u kojem su zatvarani ratni zarobljenici i civili, ali i žene i deca. U sudskim analizama Haškog tribunala, slučaj Vlasenice posreputeno je rekonstruisan svedočenjima obe strane, u kojima su žrtve, ali i čuvar logora Pero Popović, svedočili o ubistvima i mučenjima. U gradu na početku nije bilo oružanih sukoba, ali su se osećali tenzija i strah, jer su ljudi bili svesni šta se dešava u ostatku zemlje. Međutim, meštani su se dobro poznavali i nije bilo eskalacije, sve dok u grad nije umarširala vojska sa oružjem i oklopnim vozilima.

Tadašnji vlasenički imam Munib Ahmetović, prvi svedok na suđenjima u Tribunalu, rekao je da su se ljudi počeli plašiti, jer su se javno nosile puške, postavljeni su kontrolni punktovi na ulazima u grad, i primećeno je unošenje oružja, pa su organizovani i protesti. "Ja sam tada bio opštinski većnik i pokušao sam u razgovoru sa predstavnicima SDS-a (Srpska demokratska stranka) da upozorim na ta dešavanja i da zajedno smirimo situaciju, ali više nije bilo pomoći. U Vlasenicu su došli neki drugi ljudi", kazao je Ahmetović.

On je Milorada Golijana upoznao još 1984. godine kada je

došao da radi u Vlasenici, u džamiji Hajriji, sada obnovljenoj nakon miniranja u toku rata, a koja se nalazi gotovo preko puta pravoslavne crkve. Kako je kazao, od samog početka su bili u dobrim odnosima, pa su i tih tragičnih dana pokušali svojim primerom da pokažu ljudima ispravan put. Ahmetović i Golijan su zajedno nekoliko puta prošetali ulicama grada, nadajući se da će to biti dobra poruka. "Prošetali smo nekoliko puta kako bi narod video da smo mi zajedno i da među nama nema problema. Međutim, koliko je to imalo efekta, ja ne znam", rekao je Ahmetović.

Uloga SPC-a u raspirivanju mržnje

Srpska pravoslavna crkva imala je veoma jaku ulogu u kreiranju atmosfere, a kasnije i u samoj podršci ratnim dejstvima tokom sukoba na prostoru bivše Jugoslavije. Umesto da smiruje tenzije, SPC je svoj uticaj i poverenje u narodu uglavnom iskoristila za ratno huškanje, a protiv hrišćanskih uverenja. Sociolog religije Živica Tucić ocenio je da je rat u bivšoj Jugoslaviji imao značajne verske dimenzije, iako neki to i danas osporavaju. "Ni jedna od tri verske zajednice se na po-

četku rata nije snašla. Na samom početku su pokušale nešto da urade, bilo je susreta, čini mi se u Slavanskom Brodu, ali to nije imalo neki veliki uticaj. Ulogu verskih zajednica u ratu treba detaljno proučiti, nijedna od njih ne voli kada se njihova uloga analizira, jer nije bila nimalo blistava. Ako se prisetimo verske štampe, koja je u to vreme imala veliki značaj jer nije bilo interneta, crkveni velikodostojnici sigurno ne gledaju s ponosom na tu vrstu izveštavanja. Takva ratno-huškačka atmosfera bila je prisutna i u drugim medijima i nisu se puno razlikovali u tonu. Pozicija sveštenika i hodža u mestima u kojima se ratovalo zato nije bila nimalo laka. Ako bi sveštenik stao ispred boraca i rekao im da ne napadaju, na primer, susedno muslimansko ili hrvatsko selo, verovatno bi i njega ubili. Zato su mnogi u ratu bili konformisti", napomenuo je Tucić.

Ali, na sreću, nisu svi. Sveštenik Milorad Golijan nije puno razmišljao o konformizmu kada je te 1992. godine primio od dvojice vlaseničkih hodža poziv u pomoć. Stao je u njihovu zaštitu i zatražio od tadašnjeg predsednika opštine Milenka Stanića propusnicu za Muniba Ahmetovića i njegovog kolegu Bega Selimovića. "On nas je veoma hladno primio i nije nas čak ponudio ni da sednemo. Tražio sam propusnice za ovu dvojicu i on je to odbio rekavši da su oni neprijatelji i da su radili za islam i Muslimane. Kada nas je otpustio i kada smo izašli na ulicu, odmah su naišla policijska kola i ova dva čoveka odvezli su u SUP. Krenuo sam za njima i u SUP-u sam ponovo rekao da sam tu dvojicu ljudi uzeo na obraz i reč, i da sve što urade njima, slobodno mogu da urade i meni, ja se od njih odvajati neću. Pregovori i razgovori su trajali ceo dan, i na kraju je jedan od njih dobio propusnicu da ode za Kladanj, a drugi je pušten da ode u svoje selo", ispričao je Golijan.

Protjeran od Kačavende

Hodža Munib Ahmetović ispričao je da su se tog kobnog dana sa Golijanom našli ispred zgrade u kojoj su živeli u pola osam ujutru. "Rekao je da će učiniti sve što može. Odveo nas je u staru zgradu rudnika boksita,

Sveštenik Milorad Golijan nije puno razmišljao o konformizmu kada je te 1992. godine primio od dvojice vlaseničkih hodža poziv u pomoć. Stao je u njihovu zaštitu i zatražio od tadašnjeg predsednika opštine Milenka Stanića propusnicu za Muniba Ahmetovića i njegovog kolegu Bega Selimovića

gde je bila vojna komanda, a gde smo videli i tadašnjeg predsednika opštine. Tražio je propusnice za nas i nikada neću zaboraviti rečenicu koju je rekao, a to je da smo mi njemu na savesti i da ne dozvole da se nama, kao i džamiji, bilo šta desi. Odatle smo otišli u SUP, gde smo zatekli starog načelnika Radeta Bjelanovića i novopostavljenog Maneta Đurića. Svi su nam govorili da nam, zapravo, ne trebaju nikakve propusnice i da se možemo slobodno kretati, ali je bilo primetno, u tom turobnom, ružnom stanju, da na popa već gledaju mrko. Kada smo završili, Milorada su samog pozvali nazad. Šta su mu tada rekli, ja ne znam, ali znam da je bio bleđ kada je izašao i da je prokomentarisao da se boji za sebe, da je nova vlast još gora, ali da će nas odvesti do Kladnja, ako to želimo, bez obzira na sve. Nisam još ni došao do stana, a već su me pokupili policijskim autom u kojem je sedeo i Bego Selimović. Odvezli su nas nazad u SUP, vrlo brzo razdvojili i mene ispitali nekoliko sati. Detalji su mučni, ali kada su mi tražili novac i kada sam rekao da ga nemam, pustili su me da odem. Isti dan sam uspeo da izađem iz Vlasenice do svog rodnog sela Skugrići, a kasnije je do mene stigla vest da je pop Milorad uspeo da izvede i Begu Selimovića do Kladnja. Više ga nikada nisam video", ispričao je hodža.

Za sveštenika Golijana život tek tada dobija novu, mučnu dimenziju. Kada se vratio iz Kladnja, zajednica u kojoj je trebalo da nastavi život već ga je označila kao izdajnika. Na osudu je nailazio na svakom koraku, a kod komšija više nije bio dobrodošao. "Prvi komšija mi je rekao da za mene nema više mesta u njegovom dvorištu, jer sam izdajnik i spašavam Muslimane. Povukao sam se u kuću jer su svakodnevno na mene pljuštale uvrede koje ne mogu ni da prepričam. Ipak, najteže mi je pala uvreda jednog starijeg čoveka, koji mi je prišao na ulici i pitao me koliko sam maraka dobio da bih spasio hodže iz Vlasenice. Tih dana su počele da padaju i prve žrtve na srpskoj strani, pa sam bio pozvan da održim opelo za dvojicu vojnika koji su poginuli. Došao sam na položaj iznad Šekovića prema Kladnju. Obavili smo opelo i nakon sahrane sam uvek pokušavao da pronađem nekoliko reči utehe za porodicu,

"Živim danas život u duhovnoj punini iako sam u teškom fizičkom stanju. Težak sam i sebi i svojim zbog toga, ali sam duhovno jak i donosim radost sebi i drugima kada razgovaramo. Ali, više se nikada nisam vratio u Vlasenicu i kada sam odlazio na moju Romaniju, nisam hteo čak ni da svratim na kafu. Svojoj deci sam rekao da mogu da žive bilo gde, samo ne u tom gradu"

pa sam to učinio i ovaj put, ali su me prekinuli, i rekli da nemam prava više ništa da im pričam jer sam izdajnik. Sve do oktobra sam ostao sa vojnicima na tim položajima, jer se u gradu svašta ružno dešavalo, pa da to ne bih gledao, draže mi je bilo da budem tamo gde je opasno. Ljudi sa kojima sam bio prijatelj nisu se slagali sa svime što se dešava, ali su se povlačili u svoje kuće i znali su da za njih ne bi bilo dobro da ih i dalje posećujem, tako da sam to leto i jesen bio najusamljenija osoba u gradu. Neki su čak prelazili na drugu stranu ulice kada me sretnu. U oktobru je neko vladici (Kačavenda) rekao da nisam više poželjan na tim prostorima i naređeno mi je da pokupim stvari i preselim se u Sremsku Mitrovicu", ispričao je Golijan.

Duhovna punina

Kao čovek vedrog i razboritog duha, za kojeg prepreke predstavljaju izazov, on je po dolasku u Sremsku Mitrovicu uspeo da za sebe izgradi novi svet i da kroz propovedi i liturgiju, ali ne bez prepreka, osuda i teškoća, okupi ponovo određeni broj ljudi oko sebe u parohiji. Deo života proveo je u Hrtkovcima, gde je od posledica progona i šikaniranja potpuno oslepeo. Slep i sveštenik se ne predaje ni danas, i za sebe kaže da "gnjavi svoje ukućane, unuke i porodicu" jer uz njihovu

pomoć beleži svoja iskustva i misli, te je kao slep čovek objavio već četiri romana.

“Živim danas život u duhovnoj punini iako sam u teškom fizičkom stanju. Težak sam i sebi i svojim zbog toga, ali sam duhovno jak i donosim radost sebi i drugima kada razgovaramo. Ali, više se nikada nisam vratio u Vlasenicu i kada sam odlazio na moju Romaniju, nisam hteo čak ni da svratim na kafu. Svojoj deci sam rekao da mogu da žive bilo gde, samo ne u tom gradu. Demantovan sam prošle godine, kada je bila ostavinska rasprava nakon smrti mojih roditelja i kada sam morao sa bratom da odem u sud u Vlasenicu da potpišem određene papire. Kada sam završio, brat je pitao možemo li da idemo, a sudija, po glasu sam shvatio da je mlad čovek, rekao je da ne možemo, ustao je, prišao mi i poljubio me u ruku”, ispričao je Golijan i dodao da je to dokaz da mladi ljudi ipak shvataju koliko je rat bio “gadan i ružan”.

Nakon gotovo 20 godina, Munib Ahmetović je ponovo progovorio o Miloradu Golijanu, sa željom da ga jednog dana ponovo vidi i da obnove prijateljstvo. Za Golijana kaže da je “primer dobrog, koje na kraju uvek pobeđuje”. Prema njegovim rečima, pod plaštom crkve i vere, određeni ljudi radili su i govorili stvari koje se nikada ne mogu opravdati, ali pravi vernici, za kakvog smatra sebe i Golijana,

Živica Tucić

mogu doneti samo optimizam. “Istina jeste duga, ali ona ima svoj kraj. Ljudi moraju da shvate da nije sve isto i da je bilo čestitih ljudi u ratu, te da će ih uvek biti u svakom narodu i u svakom vremenu. Milorad svesno nije prihvatio ono što su verovatno od njega tražili i u trenutku kada je video da je i sam u opasnosti i dalje je ostao dosledan”, dodao je Munib Ahmetović.

Religiolog Živica Tucić upozorio je da bi sve tri verske zajednice morale da osnuju komisiju koja bi se bavila utvrđivanjem činjenica, a da bi od posebne važnosti bili što češći susreti i dijalozi između islamske i pravoslavne

zajednice. Verski poglavari se ne susreću ni nakon toliko godina, a poslednji trilateralni susret je, prema Tucićevim rečima, bio još tokom samog rata. “Ne bih rekao da je sveštenstvo ikada pozivalo na rat, borbu, ubijanje ili etničko čišćenje takvom retorikom i takvim rečnikom. Ali i ne činiti je greh. Oni su mogli i morali nešto da kažu, da stanu ispred takve retorike koja je postala opšteprisutna u medijima, ali nisu. Teško mi je da se stavim u njihovu poziciju, ali moram da naglasim da su sveštenici ipak imali moralnu obavezu prema svojoj okolini. Oni koji su digli glas, pokušali nešto da promene ili nekoga da spasi, imali su velikih problema, a dešava se da ih čak i danas zbog toga okolina gleda sa nekom dozom odbojnosti. Mislim da se situacija ipak izmenila nabolje i sada nema toliko nepoverenja i segregacije, ali ono što nedostaje je – kontakt. Svako je nastavio da živi u svojoj istini i da misli da je najveća žrtva, jer nije bilo dijaloga”, zaključio je Tucić.

Dodao je da je zapravo uvek sam vrh verske zajednice najodgovorniji za sve što nije učinjeno, jer je na njima bilo da se snađu. “Prst se može uperiti u verske vođe, ali i u političare i inteligenciju. Inteligencija je bila veoma trovačka i mnogi trovači iz tih vremena još uvek su prisutni i pokušavaju da proguraju svoje stavove. Baš ona univerzitetska, književna i druga inteligencija negativno je delovala i na same verske zajednice. Ono što je problem je činjenica da ti ljudi, i u Beogradu, i u drugim državama bivše Jugoslavije, bez kajanja deluju i dalje”, ocenio je Tucić.

Sveštenik Golijan pominjan je kao pravoslavni sveštenik koji svoje mesto ima u muslimanskim molitvama. Slučaj Vlasenice i dalje je jedna od najtežih tema iz proteklog rata, ali Golijanova filozofija bila je jednostavna – on je bio čovek.

(Tekst je nastao kao deo projekta *Living Together*, koji sprovode Nezavisno društvo novinara Vojvodine i BH novinari, a koji je finansiran sredstvima Medijskog fonda *Jačanje medijske slobode u Srbiji* Evropske unije, Delegacija Evropske unije u Srbiji. Sadržaj priloga je isključivo odgovornost realizatora projekta i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije)

Munib Ahmetović u džamiji